

מדת בדת

לע"נ מרן רבי אהרן ליב בן רבי
נח צבי שטיינמן זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 261 פרשת וישב תשפ"ה

סנהדרין ה-יא

ר"נ אמר את דברי שמואל לעיל ששנים שדנו דינם דין אלא שהם ב"ד חצוף והקשה לו רבא ממה ששנינו שאפילו אם שנים מזכים או שנים מחייבים ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים ולכאורה מספיק שנים כדברי שמואל, ויש לומר ששם הם ירדו לדין על דעת שהם שלושה אך שמואל דיבר כשישבו על דעת שנים בלבד, ורבא הקשה ששנינו שרשב"ג אומר שהדין בג' ופשרה בשנים ויפה כח פשרה מכח הדין ששנים שדנו יכולים הבעלי דינים לחזור בהם אך שנים שעשו פשרה אין בעלי הדין יכולים לחזור בהם,

דף ו ואין לומר שרבנן חולקים על דברי רשב"ג כי ר' אבהו אמר ששנים שדנו לדברי הכל אין דינם דין אך יש לומר שאין להקשות מר' אבהו על שמואל.

ר' אבא הקשה לר' אבהו ששנינו שאם אחד דן דין וזיכה את החייב וחיוב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו א"כ מספיק אחד, ויש לדחות שמדובר שקבלוהו עליהם הבעלי דינים והסיבה שהוא חייב לשלם כשטעה זה בגלל שהם קבלו עליהם כדין תורה, ורב ספרא שאל את ר' אבא כמה היה הטעות אם נאמר שהוא טעה בדבר משנה הרי רב ששת אמר בשם רב אמי שטעה בדבר משנה חוזר, ויש לומר שהטעות היתה בשיקול הדעת ומבאר רב פפא כגון שחלקו שני תנאים או אמוראים ולא נפסקה ההלכה כאחד מהם אך להלכה פוסקים כאחד מהם והוא עשה אחרת.

לכאורה נחלקו תנאים בזה ששנינו שר"מ אומר שביצוע הוא בג' וחכמים אומרים פשרה ביחיד ואם נסבור שלכו"ע מקישים פשרה לדין א"כ נחלקו שר"מ סובר שדין הוא דוקא בג' ולחכמים אפילו בשנים כדברי שמואל, ויש לדחות שלכו"ע דין בג' ונחלקו שלר"מ מקישים פשרה לדין ולחכמים לא מקישים פשרה לדין, ולכאורה יוצא שיש ג' שיטות תנאים בפשרה בג' או בב' או אפילו ביחיד, ורב אחא בר רב איקא ויש אומרים שרב יימא בר שלמיא אמר שהסובר פשרה בב' סובר שאפילו ביחיד ומה שחכמים אמרו שנים זה כדי שהם יהיו עדים על כך.

רב אשי מוכיח שבפשרה לא צריך קנין שא"כ למ"ד שצריך ג' יספיקו שנים עם קנין, ולהלכה פשרה צריכה קנין.

שנו בברייתא שכמו שהדין בג' כך ביצוע בג' **עמוד ב** ואחר שנגמר הדין לא רשאים לבצוע, ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי סובר שאסור לבצוע והבצוע הוא חוטא והמברך את הבצוע הוא מנאץ כמו שכתוב

בוצע בך ניאץ ה' אלא יקוב הדין את ההר כמו שכתוב **כי המשפט לאלוקים הוא** וכן אמר משה יקוב הדין את ההר אך אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום ושם שלום בין אדם לחבירו כמו שכתוב **תורת אמת היתה בפייה ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעוון ור"א** אומר שאם גזל סאה חיטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד הוא יכול לברך והוא נקרא מנאץ ועל זה נאמר **בוצע בך ניאץ ה'**, ור"מ אומר שבצוע נאמר כנגד יהודה שכתוב **ויאמר יהודה לאחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו** והמברך את יהודה נקרא מנאץ כמו שכתוב **בוצע בך ניאץ ה'**, ור' יהושע בן קרחה סובר שמצוה לבצוע כמו שכתוב **אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם** והרי כשיש משפט אין שלום ואם יש שלום אין משפט ורק ע"י ביצוע נעשה משפט עם שלום וכן נאמר בדוד **ויהיה דוד עושה משפט וצדקה** והרי כשיש משפט אין צדקה ואם יש צדקה איפ משפט אלא שהוא היה עושה משפט עם צדקה ע"י ביצוע ות"ק שאסר ביצוע למד את הפסוק בדוד שאחר שהוא דן דין וראה שהעני מתחייב שילם לו דוד מביתו והיינו משפט לאחד שהחזיר לו הממון וצדקה לאחר שהעני קיבל מביתו של דוד, רבי הקשה מדוע כתוב בפסוק שדוד עשה צדקה לכל עמו ויש לכתוב שעשה לעניים ורבי מפרש שאף שלא שילם מביתו זה משפט לאחד שהחזיר לו ממנו וצדקה לשני שלא נשאר הגזל בידו.

ר"ש בן מנסיא אומר שאם באו לפניך שנים לדין קודם שתשמע דבריהם או אפילו אם תשמע אך עדיין אינך יודע להיכן נוטה הדין

דף ה שנו בברייתא שדיני ממונות בג' והמומחה לרבים דן גם ביחיד ור"נ אמר כגון אני יכול לדון יחיד, וכן אמר ר' חייא כגון אני דן ביחיד, והסתפק האם הכוונה כגון אני שלמדתי וגם אני יכול להסביר להוסיף טעמים מדעתי וקבלתי רשות מריש גלותא לדון אך בלי קבלת רשות דינו אינו דין או אפילו בלי קבלת רשות, ולכאורה יש להוכיח ממה שמר זוטרא בן ר"נ דן דין וטעה ורב יוסף אמר לו שאם קבלוהו עליהם לא ישלם ואם לא קבלוהו ישלם משמע שאף שהוא היה גמיר וסביר בלי קבלת רשות דינו אינו דין.

רב אומר שמי שרוצה לדון ולהפטר גם אם יטעה יקבל רשות מבית ריש גלותא וכן אמר שמואל ופשוט שמבבל לבבל או מא"י לא"י מועיל רשות ומבבל לא"י מועיל כי בבבל הדיינים הם כשבת ובא"י הם כמחוקק כמו ששנינו על הפסוק **לא יסור שבט מיהודה** הם ראשי גלויות שבבבל שרודים את ישראל בשבט **ומחוקק מבין רגליו** אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים, ויש להסתפק אם מועיל רשות מא"י לבבל ויש להוכיח ממה שרבה בר חנה דן דין וטעה ורבא לפני ר' חייא ואמר לו שאם קבלוהו עליהם לא ישלם ואם לא ישלם, ולכאורה רבה בר חנה קיבל רשות בא"י אלא משמע שקבלה של א"י לא מועילה לבבל, אך קשה שכשרבה בר רב הונא נחלק עם בית ריש גלותא הוא אמר להם לא לקחתי רשות ממכם אלא מאבי מורי שקיבל מרב ורב מר' חייא ור' חייא מרבי, ויש לומר שהוא רק העמיד אותם בדברים, ומה שרבה בר חנה קיבל רשות הועיל לו לעיירות שעומדות על הגבולים, והרשות היא שכשרבה בר חנה ירד לבבל אמר ר' חייא לרבי שבן אחותו יורד לבבל יורה וידין וידין ויתיר בכורות ואילו כשרב ירד לבבל הוא אמר שיוורה וידין אך בכורות אל יתיר ומה שר' חייא קרא לרב בן אחי ולרבה בר חנה בן אחותי אין לומר שכך היה מעשה שהרי שנינו שאיבו וחנה שילא ומרתא ור' חייא כולם בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי, ויש לומר שרב היה בן אחיו וגם בן אחותו של ר' חייא ורבה בר חנה הוא רק בן אחותו, עוד י"ל **עמוד ב** שקרא לו אחותי על שם חכמתו, שכתוב **אמור לחכמה אחותי את**, ומה שאמר שלא יתיר בכורות אין לומר שאינו חכם הרי אמרנו שהוא חכם ביותר ואין לומר שאינו בקי במומים שהרי רב אמר שהוא ישב י"ח חדש אצל רועה בהמה לדעת מהו מום קבוע ומהו מום עובר, אלא יש לומר שזה כדי לחלוק כבוד לרבה בר חנה, עוד י"ל שבגלל שרב בקי מאד והוא יכול להתיר גם מה שחושבים שאין להתיר ויבואו לומר על מומים נוספים שרב יתיר בהם, ויש להקשות במה שאמר יורה יורה הרי אם הוא למד כראוי מדוע הוא צריך ליטול רשות, ויש לומר משום מעשה שהיה ששנינו שרבי הלך למקום אחד וראה שהם מגבלים עיסותיהם בטומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלים בטומאה אמרו לו שתלמיד אחד בא והורה להם שמי בצעים לא מכשירים והוא דרש להם מי ביצים והם הבינו כך על כל מי בורות, ועוד טעו בגלל שכתוב במשנה שמי קרמיון ופיגה לפסולים למי חטאת כי הם מי בצעים והם חשבו שכמו שזה פסול למי חטאת א"כ זה גם לא מכשיר, אך יש חילוק כי למי חטאת צריך מים חיים אך לגבי הכשר כל מים מכשירים ובאותה שעה גזרו שתלמיד לא יורה אלא א"כ נטל רשות מרבו.

תנחום בר רב אמי הגיע למקום ששמו חתר ודרש להם שמותר ללנות חיטים בפסח אמרו לו הרי ר' מני מצור נמצא כאן ושנינו שתלמיד לא יורה הלכה במקום רבו אלא א"כ הוא רחוק ממנו ג' פרסאות כנגד מחנה ישראל אמר להם לא ידעתי שהוא כאן.

ר' חייא ראה אדם בבית הקברות ואמר לו האם אינך בן איש פלוני הכהן אמר לו שכן אלא שאבי היה גבה עינים ונתן עיניו בגרושה וחיללו.

ראינו לעיל שמועיל רשות לחצי שנתנו לרב להורות חוץ מבכור, ויש להסתפק אם מועיל רשות על תנאי, ויש להוכיח ממה שאמר ר' יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלינו.

יכול לומר להם צאו ובצעו אך אם שמעת דבריהם ואתה יודע להיכן הדין נוטה אינך רשאי לומר להם בצעו שכתוב **פוטור מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש** שקודם שהתגלע הריב אתה יכול לנטשו אך אחר שהתגלע הריב אינך יכול לנטשו,

ר"ל מבאר שאם באו שנים לדין ואחד מהם הוא רך והשני קשה קודם ששמעת דבריהם או אפילו אם שמעת ואינך יודע להיכן הדין נוטה אתה יכול לומר איני נזקק לכם שמא יתחייב החזק והוא ירדוף אותו אך אם שמעת דבריהם ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אפשר לומר להם איני נזקק לכם ועל זה נאמר **לא תגורו מפני איש**, ור"י יהושע בן קרחא דרש את הפסוק הזה בתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר ואסור לו לשתוק שכתוב **לא תגורו מפני איש** ור"י חנין מפרש לא תגורו מלשון הכנסה שלא תכניסו דבריהם מפני איש,

העדים צריכים לדעת את מי הם מעידים ולפני מי הם מעידים ומי עתיד להפרע מהם שכתוב **ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' והדיינים ידעו את מי הן דנים ולפני מי הם דנים** שכתוב **אלוקים ניצב בעדת קל** וכן כתוב ביהושפט **ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטון כי אם לה'**, ולפ"ז יאמר הדיין מה לי ולצער הזה ולומדים מהפסוק **עמכם בדבר המשפט** שאין לו לדיין אלא מה שעניו רואות.

רב יהודה אמר בשם רב שגמר דין לגבי בציעה הוא שאומרים לו איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי ורב אומר שהלכה כר"י יהושע בן קרחא אך קשה שרב הונא היה תלמידו של רב והוא אמר כשבאו לפניו לדין אם רוצים אתם דין או פשרה ויש לומר שמה שאמר ר"י יהושע בן קרחא מצוה לבצוע הכוונה,

דף ז שמצוה לומר להם אם רוצים אתם דין או פשרה, ולכאורה זה כדעת ת"ק ויש לומר שנחלקו שר"י יהושע בן קרחא סובר שמצוה לבצוע ות"ק סובר שזה רק רשות, ולכאורה זה כדברי ר"ש בן מנסיא, ויש לומר שנחלקו שלת"ק רק בנגמר הדין אי אפשר לבצוע אך אחר שראה איך הדין נוטה מותר לבצוע ור"ש סובר שגם בזה אסור, והתנאים הנ"ל חולקים על ר"י חנא בר חנילאי שסובר שהפסוק של **בוצע ברך** מדבר על מעשה העגל שכתוב **וירא אהרן ויבן מזבח לפניו** וביאר ר"י בנימין בר יפת בשם ר"א שראה מהזבוח לפניו והיינו שהרגו את חור ואמר אם לא אשמע להם יהרגוני ואז יתקיים בי אם יהרג **במקדש ה' כהן ונביא** ולא יהיה להם תקנה מוטב שהם יעבדו לעגל ויהיה להם תקנה בתשובה, והתנאים שלא למדו על פשרה ילמדו את הפסוק **פוטור מים ראשית מדון** כדברי רב המנונא שתחלת דינו של אדם זה על דברי תורה שראשית מדון הוא במי שפוטור את התורה שנמשלה למים.

רב הונא אומר שמריבה היא כצינור של מים שאחר שהוא רחב קצת הוא נהיה רב יותר, ואביי קשישא אומר שזה דומה לרף הגשר שהוא מתחזק במקומו ע"י דריסת רגלי אדם כך המריבה מתחזקת יותר כשמרבים בה.

אדם אחד היה אומר אשריו של השומע חרפתו ושותק ובזכות שתיקתו הולכים ממנו מאה רעות שבאות ע"י מריבה, ושמואל אמר לרב יהודה שלומדים את זה מהפסוק הנ"ל שמי שפוטור מים שהוא מתחיל במחלוקת שהיא ראשית למאה חבית של רע.

אדם אחד אמר על שתי עבירות או שלש לא הורגים את הגנב, ושמואל אמר לרב יהודה שזה נלמד מהפסוק **כה אמר ה' על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו**.

אדם אחד היה אומר שיש שבע בורות הכרויות לרגלי איש שלום והוא ינצל מכולם ובור אחד יש לעושה רע שהוא יפול בו ושמואל אמר לרב יהודה שלומדים את זה מהפסוק **שבע יפול צדיק וקם**.

אדם אחד היה אומר שמי שב"ד נטלו גלימות בחובו יזמר בלכתו בדרך אמר שמואל לרב יהודה שיש ללמוד את זה מהפסוק **וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום**.

אדם אחד היה אומר כשאשה מנמנמת בעצלותה הסל שעל ראשה נופל אמר שמואל לרב יהודה שיש ללמוד את זה מהפסוק **בעצלתיים ימך המקרה**

אדם אחד היה אומר האדם שבטחתי בו הניף אגרופו ועמד לנגדי אמר שמואל לרב יהודה שיש ללמוד את זה מהפסוק **גם איש שלומי אשר בטחתי בו**,

אדם אחד היה אומר משל כשאבתנו היתה גדולה הספיק לשתינו רוחב הסיף וכשאין אהבתנו עזה אפילו שישים אמות לא מספיק לנו אמר רב הונא שזה כתוב בפסוקים שבתחילה כתוב **ונועדתי לך ודברתי אתך מעל הכפורת** ושנינו שגובה הארון ט' והכפורת טפח א"כ יש כאן י' וכתוב **והבית אשר בנה המלך שלמה לה' שישים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו** וכתוב בסוף **כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי**.

לא תגורו מפני איש משמע לא תכניסו ואמר ר"י שכתוב בפסוק ויין לא תשתה ולא תאגור, רב אחא בר יעקב לומד מהפסוק **תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה** רב אחא בר רב איקא לומד מהפסוק **אוגר בקיץ בן משכיל**.

אמר ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שדיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכונה בישראל שנאמר **אלוקים נמצא בעדת קל בקרב אלוהים ישפוט** וכל דין שלא דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שכתוב **ימשוך עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה'**, עוד אמר ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שדיין שנוטל מזה ונוטל מזה שלא כדין הקב"ה נוטל ממנו נפשו שכתוב **אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני השער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש**, עוד אמר ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שלעולם יראה דין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו **עמוד ב** שכתוב **הנה מטתו של שלמה שישים גיבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפתח בלילות** מפחדה של גיהנם שדומה ללילה.

דרש ר' יאשיה ויש אומרים שר"י בר יצחק דרש בפסוק **בית דוד כה אמר ה' דינו לבוקר משפט והצילו גזול מיד עשוק** וכי רק בבוקר דנים ולא כל היום אלא אם ברור לך הדבר כבוקר תאמר אותו ואם לא אל תאמר, ור"י חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן שלומדים מהפסוק **אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שאסורה לך תאמר ואם לא לא תאמר**.

רביב"ל אומר שעשרה שיושבים בדים הקולר תלוי בצואר כולם ולכאורה זה פשוט ויש לומר שזה כולל גם תלמיד שיושב לפני רבו ורואה טעות ואינו מתערב.

כשבא דין לפני רב הונא היה אוסף עשרה ת"ח מהישיבה כדי שיצא הדין בדקדוק כמו נסורת מקורה, כשבא טריפה לפני רב אשי הוא היה אוסף את כל טבחי מתא מחסיא כדי שיצא ההלכה בדקדוק כנסורת מקורה.

רב דימי אמר שר"י בר כהן דרש בפסוק **מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות ירסנה** אם הדיין הוא כמלך שאינו צריך כלום אז יעמיד ארץ אך אם הוא ככהן שמחזר בבית הגרנות אז ירסנה,

בית הנשיא העמידו דין שלא למד מספיק אמרו ליהודה בר נחמני המתורגמן של ר"ל שיעמוד עליו כאמורא והוא גחן עליו והוא לא אמר כלום והוא פתח ואמר **הוי אומר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבו** ועתיד הקב"ה להפרע ממי שמעמיד דין כזה שכתוב **וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ** ור"ל אומר שהמעמיד דין שאינו הגון כאילו נוטע אשירה בישראל שכתוב **שופטים ושוטרים תתן לך וסמוך לך לא תטע לך אשירה כל עץ ורב אשי מוסיף שאם זה במקום ת"ח זה כאילו נוטע אצל מזבח שכתוב **אצל מזבח ה' אלוקיך**.**

כתוב בפסוק **לא תעשון אתי אלוהי כסף ואלוהי זהב ומשמע ששל עץ יעשה ומפרש רב אשי שהכוונה לדיין שבא בשביל כסף וזהב.**

כשרב בא לדון בב"ד הוא אמר ברצון עצמי אני יוצא להריגה בלי לעשות לצרכי ביתי ואני נכנס ריקם לביתי והלואי שתהיה הביאה כיציאה וכשראה סיעת אנשים שבאה לכבדו הוא היה אומר **אם יעלה לשמים שיאו כגללו לנצח יאבד**.

כשכתפו את מר זוטרא חסידא בשבת הרגל הוא היה אומר **כי לא לעולם חוסן ואם נזר לדור ודור**.

בר קפרא דרש מנין מה שאמרו הוו מתונים בדין שכתוב **לא תעלה במעלות על מזבחי** וסמוך לך **ואלה המשפטים אשר תשים**, ור"א אמר שאסור לדיין לפסוע על ראשי עם קדש שיכנס אחר שכולם יושבים שכתוב **לא תעלה במעלות** ואח"כ כתוב **ואלה המשפטים** ומה שכתוב **אשר תשים** ולא כתוב **אשר תלמדם** מבאר ר' ירמיה או ר' חייא בר אבא שזה נאמר על כלי הדיינים, כשיצא רב הונא לדון אמר הוציאו

לי את כלי החנות מקל של מכת מרדות רצועה של מלקות שופר של נידוי וסנדל של חליצה, ור' יוחנן דרש בפסוק **ואצוה את שופטיכם בעת ההיא** הכוונה למקל ורצועה שיהיה זריז בהם.

ר' חנינא דרש בפסוק **שמעו בן אחיכם** שזה אזהרה לב"ד שלא ישמעו דברי בעל דין שלא בפני בעל דינו, וזה גם אזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שבא בעל דינו שיש לקרא שמע בין אחיכם, ורב כהנא למד את זה מהפסוק **לא תשא שמע שוא** וניתן לקרוא לא תשיא.

ר"ל דרש בפסוק **ושפטתם צדק** שיש לצדק את הדין ואח"כ לחתכו, ומה שכתוב בין **איש ובין אחיו** אמר רב יהודה אפילו בין בית לעלייה של ירושה, **ובין גרו** אמר רב יהודה מלשון מגורים, אפילו בין ירושה של תנור וכירה.

ר' יהודה דרש בפסוק **לא תכירו פנים במשפט** שלא יכירוהו אם הוא אוהבך ור"א אומר לא תנכרהו אם הוא שונאך.

בעל האכסניא של רב הגיע אליו לדין ואמר לרב הרי אתה אורחי אמר לו כן אמר לי יש לי דין אמר לו רב אני פסול לך,

דף ח אמר רב לרב כהנא שידון אותו וראה רב כהנא שהוא גס בו מחמת קרבתו לרב אמר לו רב כהנא אם אתה מציינת מוטב ואם לא אני יוציא את רב מאונך.

ר"ל דרש בפסוק **קטן כגדול תשמעון** שדין פרוטה יהיה חביב עליך כדין מאה מנה ואין לומר שהכוונה שיעיין ויפסוק לאמיתו שא"כ זה פשוט שאין חילוק אלא הכוונה שלא יקדים דין מאה לדין פרוטה.

ר' חמא בר חנינא דרש בפסוק **לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלוקים הוא** שאמר הקב"ה שלא רק שהרשעים נוטלים ממון מאחד לשני שלא כדין אלא שהם מטריחים אותי להחזיר ממון לבעליו

מה שכתוב והדבר אשר יקשה מכם אמר ר' חנינא או ר' יאשיה שמשה נענש על כך שכתוב בבנות צלפחד **ויקרב משה את משפטן לפני ה'** ור"נ בר יצחק אומר שלא כתוב ואשמיעכם אלא ושמעתי והיינו אם אני יודע טוב ואם לא אלך ללמוד אלא יש לדרוש בפסוק כמו ששינו שפרשת נחלות היתה ראוייה להכתב ע"י משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד שזה יכתב על ידן ופרשת מקושש היתה ראוייה להכתב ע"י משה אלא שהתחייב המקושש וזה נכתב על ידו שמגלגלים חובה ע"י חייב וזכות ע"י זכאי.

בפסוק אחד כתוב **ואצוה את שופטיכם בעת ההיא** עוד נאמר **ואצוה אתכם בעת ההיא** ואמר ר"א בשם ר' שמלאי שלומדים מכאן אזהרה לציבור שיהיה עליהם אימת הדיין ואזהרה לדיין שיסבול את הציבור ואמר ר' חנן בשם ר' שבתאי שהשיעור הוא כאשר ישא האומן את היונק.

כתוב אצל יהושע **כי אתה תבא** ובפסוק אחר כתוב **ואתה תביא** אמר ר' יוחנן שמשה אמר ליהושע אתה והזקנים שבדור עמך והקב"ה אמר ליהושע טול מקל והכה על קדקדם שיש רק דבר והיינו מנהיג אחד לדור ולא שנים.

שינוי בברייתא שזימון בג' ואין לומר של ברכת הזימון שהרי שינוי שיש ברייתא אחרת שזימון וברכת זימון בג' ואין לומר שהברייתא מפרשת מהו זימון ברכת הזימון כי יש ברייתא שמפרטת זימון בג' וברכת זימון בג' ויש לפרש שהכוונה לזימון לדין כמו שאמר רבא שאם ג' דינים יושבים ואמר שליח הב"ד בשם אחד לא אמר כלום עד שיאמר בשם כולם וכל זה חוץ מיום הדין אך ביום הדין אין בזה חסרון.

ר"נ בר רב חסדא שלח לר"נ בר יעקב שילמד אותו בכמה דנים דיני קנסות, אמר לו הרי שינוי דיני ממונות בג' אלא הוא הסתפק אם יחיד מומחה דן דיני קנסות או לא אמר לו שינוי תשלומי כפל וד' וה' בג' ואין לומר שהכוונה לג' הדיוטות שהרי אבי אביך אמר בשם רב שגם עשרה הדיוטות פסולים לדיני קנסות אלא המשנה מדברת על מומחים ובכ"ז צריך דוקא שלושה.

לחכמים מוציא שם רע בכ"ג כי יש בו דיני נפשות ומבאר **עולא** שנחלקו אם חוששים ללעז לב"ד כשיתברר שלא מספיק ג' שלר"מ לא חוששים ללעז ולחכמים חוששים, ורבא אומר שלכו"ע לא חוששים ללעז ונחלקו אם חוששים לכבודם של הראשונים וכגון שנאספו כ"ג לדון דיני נפשות והתפזרו ואמר לחלקם שידונו לו דיני ממונות, **עמוד ב** ויש להקשות מברייתא שחכמים אומרים שאם תבעו ממון דינו בג' ואם תבעו נפשות דינו בכ"ג ולרבא ניתן לבאר שאם תבע ממון תחילה

בג' ואם תבעו נפשות תחילה גם על הממון צריך כ"ג, אך לעולא קשה ורבא אמר שהוא והארי שבחבורה דהיינו רב חייא בר אבין פירשו שמדובר שהבעל הביא עדים שזינתה והאב הביא עדים שהזימו את עידי הבעל ואם בא לגבות ממון מהבעל דנים בג' וכשדנים נפשות דנים בכ"ג, **ואביי** מבאר שלכו"ע חוששים ללעז ולכבוד של הראשונים ומדובר שהתרו בו סתם וכמו שנחלקו בברייתא שאר חייבי מיתות שבתורה לא ממיטים אלא בעדה עדים והתראה ויודיעוהו שהוא חייב מיתה בב"ד ור' יהודה סובר שצריכים להודיעו באיזה מיתה הוא נהרג, **ורב פפא** מבאר שמדובר באשה חבירה ונחלקו במחלוקת ר' יוסי בר' יהודה ורבנן שר' יוסי סובר שחבר לא צריך התראה כי צריך התראה רק להבחין בין שוגג למזיד,

דף ט **רב אשי** מבאר שהתרו בו מלקות אך לא מיתה ונחלקו במחלוקת ר' ישמעאל ורבנן ששינוי מכות בג' ולר' ישמעאל מכות בכ"ג, **רבינא** מבאר שמדובר שנמצא אחד מהעדים קרוב או פסול ונחלקו במחלוקת ר' יוסי ורבנן לדעת ר"ע ששינוי שר"ע אומר בפסוק **על פי שנים עדים או שלושה** שהשלישי לא בא אלא להחמיר עליו שדינו כמו העדים האחרים ואם כך נענש הנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה א"כ מי שנטפל לעושי מצוה ודאי יקבל שכר כעושה מצוה, וכמו ששנים אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול בטלה העדות כך בג' אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה ואפילו מאה שכתוב עדים, ור' יוסי סובר שזה רק בדיני נפשות אך בדיני ממונות העדות מתקיימת בשאר העדים ורבי סובר שאין חילוק בין דיני נפשות לדיני ממונות וכל זה כשהתרו בהם אך אם לא התרו בהם **עמוד ב** א"כ מה יעשו שני אחים שראו באחד שהרג את הנפש האם תתבטל לגמרי העדות, **עוד י"ל** שנחלקו ר"מ וחכמים כשהתרו בהם אחרים ולא העדים עצמם ששינוי שר' יוסי סובר שנהרג רק אם הוא מותרה מפי העדים שכתוב **על פי שנים עדים** ור"מ סובר כר' יוסי שלכן זה רק דיני ממונות ולא נפשות ולחכמים זה דיני נפשות, **עוד י"ל** שמדובר שהוכחשו העדים בבדיקות ולא בחקירות ונחלקו ר"מ וחכמים כמחלוקת רבנן ור' זכאי ששינוי שכן זכאי בדק בעוקצי תאנים והוא פסל עדות נפשות גם בהכחשה בבדיקות.

רב יוסף אומר שאם הבעל הביא עדים שזינתה והאב הביא עדים והזימו את עדי הבעל עידי הבעל נהרגים ולא משלמים ממון ואם הבעל הביא עדים שהזימו את עידי האב הם נהרגים ומשלמים ממון מיתה לעדים וממון לבעל שרצו לחייבו ממון.

עוד אמר רב יוסף שאם אדם רבעו באונס הנאנס מצטרף עם אחר להרגו אך אם זה היה לרצון הוא רשע ופסול לעדות שהתורה אמרה **אל תשת רשע עד**, ורבא סובר שאדם קרוב לעצמו ואינו יכול לפסול עצמו לעדות בדבריו.

דף י רבא אומר שהבעל מצטרף עם אחר שפלוגי בא על אשתו להרגו אך לא להרגה ולכאורה מה מחדש בזה רבא הרי שמחלקים את דיבורו לומדים כבר מהמקרה של פלוני רבעני ויש לומר שהחידוש הוא שלא נאמר שלא אומרים אדם קרוב אצל עצמו אך לאשתו הוא קרוב והוא פסול, קמ"ל שגם באשתו אומרים פלגינן דיבורו.

עוד אמר רבא שאם מעידים שפלוגי בא על נערה המאורסה והזומו נהרגים אך לא משלמים ממון כי הם לא מעידים נערה פלונית אך אם אמרו שבא על בתו של פלוני הם נהרגים ומשלמים ממון מיתה לבעול שרצו לחייבו וממון כי רצו להפסידה את כתובתה.

עוד אמר רבא שאם עדים מעידים פלוני רבע שור והזומו נהרגים ולא משלמים ממון אך אם אמרו שורו של פלוני נהרגים ומשלמים מיתה לאותו פלוני וממון לבעל השור, ולכאורה קשה מה החידוש במקרה הזה ויש לומר שרצו להביא על כך את מה שרבא הסתפק כשבעל השור עצמו אומר פלוני רבע שורי האם אומרים שאדם קרוב אצל עצמו אך לא אצל ממונו או שאומרים שאדם קרוב אצל ממונו ואח"כ פשט רבא שאדם קרוב אצל עצמו אך לא לממונו.

רב הונא אומר שמכות בג' לומדים מהפסוק **ושפטום** שנים ואין ב"ד שקול מוסיפים עליהם עוד אחד, אך קשה שא"כ נוסף שכתוב **והצדיקו** זה שנים **והרשיעו** שנים א"כ יש כאן ז' יש לומר שמהפסוק **והצדיקו** לומדים כדברי עולא שאמר רמז לעדים זוממים מנין ולכאורה יש פסוק מפורש **כאשר זמם** אלא כוונת עולא לבאר מנין שעדים זוממים לוקים שכתוב **והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע** ולכאורה בגלל שהצדיקו צדיק והרשיעו את הרשע לכן יכו אותו אלא

כוונת הפסוק שאם עדים הרשיעו צדיק ובאו עדים אחרים שהצדיק את הצדיק האמיתי ועשו את העדים רשעים לכן והיה אם בן הכות הרשע ולכאורה קשה שהם ילקו מצד שעברו על לא תענה יש לומר שזה לא שאין בו מעשה ולא לוקים עליו.

אביי מבאר בטעמו של ר' ישמעאל שלומדים גזירה שוה **רשע רשע** מחייבי מיתות שכאן כתוב **והיה אם בן הכות הרשע** ובחייבי מיתה כתוב **אשר הוא רשע למות** וכמו שדין מיתה הוא בכ"ג כך דיני מלקות בכ"ג, ורבא מבאר שמלקות עומד במקום מיתה שראוי למות על כך שעבר על דברי ה', ורב אחא בר רבא הקשה לרב אשי שלפ"ז לא יצטרכו אומד למלקות אלא יכו אותו ואם ימות ימות, אמר רב אשי שכתוב **ונקלה אחיך לעיניך** שמכים על גב החיים אך קשה ממה ששינוי שאם אמדוהו לקבל כ' מלקות מכים אותו רק מכות שראויות להתחלק לשלש והיינו י"ח, **עמוד ב** ולדברי רבא יכוהו כ"א ואם ימות במכה הזו שימות כי כשמכים את המכה הזו הוא עדיין חי, אמר רב אשי שכתוב בפסוק **ונקלה אחיך לעיניך** שגם אחר המכה הוא עדיין חי. **המשנה** אומרת עיבור החדש בג' ולא כתוב חידוש או קידוש החדש, ולכאורה אם לא מקדשים את החדש הבא ממילא החדש הקודם מעובר ואביי אומר שיש לשנות קידוש החדש בג' וכן שינוי בברייתא שלר"מ קידוש החדש ועיבור השנה בג', ורבא מקשה הרי כתוב עיבור ורבא אומר שיש לפרש במשנה שקידוש ביום עיבור בג' אך כשיש עיבור אין צורך לקדש כר"א בר' צדוק שאומר בברייתא שחודש שלא נראה בזמנו לא מקדשים אותו שכבר קידושהו שמים, ור"י מפרש במשנה שקידוש אחר עיבור בג' אך ביום עיבור אין קידוש כדברי פלימו בברייתא שבזמנו לא מקדשים אותו ושלא בזמנו מקדשים אותו, ורב אשי מפרש במשנה שהכוונה לחישוב והיינו חישוב של עיבור ואגב שכתבו עיבור שנה כתבו עיבור חודש ויש לדייק שעושים חישוב חודש ולא קידוש חודש כדעת ר"א שלא מקדשים בין בזמנו בין שלא בזמנו שכתוב **וקדשתם את שנת החמישים שנה** שמקדשים רק שנים ולא חודשים.

הברייתא מבארת בדעת רשב"ג שבעיבור השנה מתחילים בג' ונושאים ונותנים בה' וגומרים בו' אם אחד אומר לשבת ושנים אומרים שלא לשבת בטל היחיד במיעוט ולא יושבים אם שנים אומרים לשבת ואחד אומר שלא לשבת מוסיפים עליהם עוד שנים ונושאים ונותנים בדבר, אם שנים אומרים צריך לעבר וג' אומרים שלא צריך בטלו השנים במיעוט ואם ג' אומרים לעבר ושנים אומרים שלא, מוסיפים עוד שנים שאין מנין פחות מז'.

נחלקו ר' יצחק בר נחמני ואחד שעמו שהוא ר"ש בן פזי או ר"ש בן פזי ואחד שעמו שהוא ר' יצחק בר נחמני כנגד מי הם ג' ה' וז' אחד אמר כנגד ג' הפסוקים של ברכת כהנים ואחד אומר שיש במלכות שמים כנגד מלכות הארץ וג' כנגד שומרי הסף בנבוזראדן, ושם היו ה' מרואי פני המלך וז' כנגד רואי פני המלך אצל אחשוורוש, ואביי אמר לרב יוסף מדוע עד עכשיו לא פרשת לנו אמר לו רב יוסף לא ידעתי שאתם צריכים לכך וכי שאלתם ממני משהו ולא אמרתי לכם.

שנו בברייתא שמעברים את השנה רק במזומנים,

דף יא היה מעשה שר"ג אמר שישכימו לו שבעה אנשים לעלייה לעבר השנה וכשעלה מצא שמונה אנשים ואמר מי עלה בלי רשות ושמואל הקטן אמר אני הוא ולא עליתי לעבר אלא ללמוד הלכה למעשה אמר לו שב בני שב שאמנם ראויות כל השנים להתעבר על ידך אלא שחכמים אמרו שמעברים רק במזומנים, ואמנם שמואל הקטן הוזמן לשם אלא שלא רצה לבייש את מי שבאמת לא הוזמן, כמו המעשה שרבי דרש והריח ריח שום ורבי אמר מי שאכל שום יצא ור' חייא יצא וכשראו שהוא יצא יצאו כולם ולמחרת ר"ש בן רבי פגש את ר' חייא אמר לו שהוא ציער את אביו אמר לו ר' חייא חס ושלום אלא שלא תהיה כזאת בישראל לבייש ור' חייא למד את זה מר"מ שהיה מעשה שהגיעה אשה לבית מדרשו ואמרה אחד מכם קידשני ור"מ כתב גט כריתות ונתן לה וכך עשו כל בית מדרשו ור"מ למד את זה מהמעשה של שמואל הקטן דלעיל, ושמואל הקטן למד את זה משכניה בן יחיאל שכתוב **ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלוקינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת ושכניה למד את זה מיהושע שכתוב **ויאמה ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל** אמר לו רבונו**

של עולם מי חטא אמר לו וכי דילטור אני הטל גורלות ויש אומרים שיש ללמוד את זה ממשנה שכתוב שהקב"ה אמר לו **עד אנה מאנתם**.

שנו בברייתא שאחר שמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי הסתלקה רוח הקדש מישראל ועדיין השתמשו בבת קול ופעם היו מסובים בעליית בית גורייא ביריחו ויצאה בת קול מהשמים שיש בכס אחד שראוי שתשרה עליו שכניה אלא שדורו לא זכאי לכך ונתנו עיניהם שהכוונה להלל הזקן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא, ועוד פעם הסבו בעלייה ביבנה ויצאה בת קול שיש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכניה אלא שדורו לא זכאי לכך ונתנו עיניהם בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל וכשמת אמר שמואל שמעון וישמעאל לחרב וחכריהם להריגה ושאר העם לכיזה וצרות גדולות עתידות לבא על העולם, וגם על יהודה בן בבא בקשו להספיד כנ"ל אלא שנטרפה השעה שלא הספידו את הרוגי המלכות.

שנו בברייתא שלא מעברים שנה אלא א"כ ירצה הנשיא והיה מעשה שר"ג הלך ליטול רשות אצל שלטון אחד בסוריא והוא התעכב ועיברו את השנה על מנת שירצה ר"ג וכשבא ר"ג אמר רוצה אני ונמצא שהשנה מעוברת.

שנו בברייתא שלא מעברים את השנה אלא א"כ היא צריכה מפני הדרכים והגשרים ומפני תנורי פסחים שנרטבו ומפני גלויות ישראל שנעקרו ממקומם לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו, אך לא מעברים מפני השלג או הצניח או מפני גלויות שלא עקרו ממקומם, עוד שנו בברייתא שלא מעברים מפני הגדיים או הטלאים שעדיין לא גדלו או מפני גודלות שלא פרחו אך עושים אותם סעד לשנה דהיינו שמעברים מפני שני סיבות וזה מצטרף, ור' ינאי מבאר בשם רשב"ג שאומרים מודיעים אנחנו לכם שהגוזלים רכים והגדיים דקים וזמן האביב לא בא והוטב הדבר בעינינו והוספנו על שנה זו שלושים יום, ויש להקשות ששינוי עיבור השנה שלושים יום ורשב"ג אומר חודש והיינו כ"ט יום ורב פפא מבאר שאם רצו מוסיפים כ"ט ואם רצו מוסיפים ל', ויש להתבונן מכאן בהבדל בין התקופים הראשונים לענווים האחרונים **עמוד ב** שרשב"ג שהיה עניו לא אמר הוטב בעינינו ובעיני חברנו ואילו ר"ג אביו ישב על מעלה בהר הבית ויוחנן הסופר עמד לפניו והיו לו ג' אגרות תחוקות ואמר לו ר"ג טול אחת וכתוב לאחינו בני הגליל העליון ובני הגליל התחתון שלומכם יגדל ומודיעים לנו לכם שזמן הביעור בא להפריש מעשרות ממעטני הזיתים, ובאגרת השניה כתוב לאחינו בני הדרום שלומכם יגדל מודיעים לנו לכם שזמן הביעור הגיע להפריש מעשרות מעומרי השבלים ובאגרת האחרונה כתוב לאחינו בני גלות בבל ואחינו שבמדי ושאר כל הגלויות של ישראל שלומכם יגדל לעולם מודיעים לנו לכם שהגוזלים רכים והטלאים דקים וזמן האביב לא בא והשוטב הדבר בפני ובפני חבירי והוספנו על השנה שלושים יום, ויש לדחות שמדובר אחרי שהעבירו את ר"ג מנשיאותו.

שנו בברייתא שמפני ג' דברים מעברים את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שני סיבות מעברים ומפני סיבה אחת לא מעברים ואם הסיבה היא בגלל האביב כולם שמחים שאיסור חדש לא מתאריך להם ורשב"ג אמר על התקופה והסתפקו אם על התקופה מעברים או שעל התקופה היו שמחים ונשאר בתיקו.

שנו בברייתא שבשביל ג' ארצות מעברים את השנה יהודה ועבר הירדן וגליל על שתיים מהם מעברים ובגלל אחת מהן לא מעברים ואם יהודה אחת מהם כולם שמחים שהעומר בא רק מיהודה.

שנו בברייתא שרק ביהודה מעברים את השנים ואם עברו בגליל מעוברת וחנניה איש אונו העיד שאם עברו בגליל אינה מעוברת, ור' יהודה בן ר"ש בן פזי מבאר בטעמו של חנניה שכתוב **לשכנו תדרשו ובאת שמה** שכל הדרישה שלך תהיה רק במקום שכניה.

שנו בברייתא שמעברים את השנה רק ביום ואם עברו בלילה אינה מעוברת וקידוש החדש הוא רק ביום ואם קדשו בלילה אינו מקודש, ור' אבא למד את זה מהפסוק **תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגינו** והחג שהחדש מתכסה בו זה ראש השנה וכתוב בהמשך **כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב** וכמו שמשפט הוא ביום כך קידוש החדש הוא רק ביום.